

Αικατερίνη Διακουμοπούλου

Η ΤΥΧΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΠΕΡΕΤΑΣ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ ΤΟΥ ΜΕΣΟΠΟΛΕΜΟΥ

Το ελληνικό θέατρο εμφανίζεται στις Η.Π.Α. ταυτόχρονα με την έλευση των πρώτων Ελλήνων μεταναστών στα τέλη του 19^{ου} αι. Κατά το πρώτο μισό του 20^{ου} αι. σε όλες τις Αμερικανικές Πολιτείες δημιουργήθηκαν ελληνικοί θεατρικοί όμιλοι, είτε ερασιτεχνικοί, είτε επαγγελματικοί, οι οποίοι κατά κύριο λόγο υιοθέτησαν το δραματολόγιο της ελληνικής πρωτεύουσας. Παράλληλα από τις αρχές του 20^{ου} αι. οι ίδιοι οι Έλληνες μετανάστες άρχισαν να γράφουν θεατρικά έργα, τα οποία εξέφραζαν τη συνολική συνείδηση των Ελλήνων μεταναστών, έργα «νοσταλγικά» ή αλλιώς έργα μεταναστευτικά.¹ Στα μέσα της δεκαετίας του 1910 η μόδα της οπερέτας διέσχισε τον Ατλαντικό μέσω των περιοδεύόντων θιάσων από την Ελλάδα και απομάκρυνε το ελληνοαμερικανικό κοινό από τη «σοβαρή» δραματολογία. Το νέο μουσικοθεατρικό είδος βρήκε μεγάλη απήχηση και επικράτησε στις ελληνοαμερικανικές σκηνές στα χρόνια του Μεσοπολέμου.

Οι πρώτες παραστάσεις ελληνικής οπερέτας στις Η.Π.Α. γίνονται το 1917² από το θίασο οπερέτας της Ευφροσύνης Αξαμπανοπούλου.³ Ο θίασος εμφανιζόταν με μεγάλη επιτυχία στη Νέα Υόρκη έως το 1919 και την ίδια χρονιά μετέβη στο Σικάγο για τριήμερες παραστάσεις. Τα κέρδη από τη σύντομη περιοδεία ήταν πάνω από 7.000 δολάρια, αστρονομικό ποσό, για έναν μη αμιγώς επαγγελματικό θίασο. Τα νέα της επιτυχίας διαδόθηκαν σύντομα δίνοντας το έναυσμα τόσο σε γηγενείς ελληνοαμερικανικούς θιάσους, όσο και σε περιοδεύοντες από την Ελλάδα να εντάξουν στο ρεπερτόριό τους την οπερέτα.

¹ Αναλυτικά για το θέατρο των Ελλήνων στην Αμερική και ειδικά στη Νέα Υόρκη βλ. Διακουμοπούλου, Αικατερίνη. *Το Θέατρο του Ελληνισμού στη Νέα Υόρκη από τα τέλη του 19^{ου} αι. έως το 1940*. 3τομ. Δ.Δ. Αθήνα : Πάντειο Παν., 2007. 750 σ.

² Ο Παπαιωάννου είχε ανακοινώσει ότι το χειμώνα του 1917 θα πραγματοποιούσε περιοδεία στην Αμερική, γεγονός που δεν επιβεβαιώθηκε [Διάφοροι Ειδήσεις. *Τέχνη και Θέατρον*, 18/6/1916, αρ.φ.4, σ. 59].

³ Το ρεπερτόριο του θιάσου συμπεριλάμβανε οπερέτες αλλά και επιθεωρήσεις. Στο θίασο συμμετείχαν οι εξής: Ευφροσύνη Αξαμπανοπούλου, Γεώργιος Αξαμπανόπουλος, Έλλη Ρέλια, Άννα Σταματογιάννη, Ελένη Μαυρίτσα, Γεώργιος Σταματογιάννης, Αλέξης Βάμπας, Αριστείδης Σκουφάς, Χρήστος Ρέλιας, Χαρ. Σύλλας, Ελένη Στάμου και υποβολέας του ομίλου ήταν ο Δημήτρης Τσάσης. Αξιοσημείωτο ήταν το γεγονός ότι ο «κυμβαλιστής» του θιάσου ήταν ο Σπύρος Στάμος, ο οποίος είχε συνθέσει τα τραγούδια για τα «Παναθήναια», το «Τζιιώτικο Ραβαΐσι» και την «Παντόφλα». [Η Ευφροσύνη Αξαμπανοπούλου στην Αμερική. *Πινακοθήκη*, τ. 224-225, Οκτ.-Νοεμβρ. 1919, σ. 79 και Ροζάκος, Νίκος. *Το νεοελληνικό λαϊκό θέατρο στην Αμερική : 1903-1950*. San Francisco, California, 1985, σ. 53-54].

Στο Σικάγο το 1924 μετέβη και ο Ιωάννης Βεργώτης, γνωστός στην Ελλάδα ως συνθέτης και συγγραφέας λιμπρέτων⁴ αλλά και με δράση στην Ευρώπη ως διευθυντής ορχήστρας.⁵ Υπήρξε από τους ιδρυτές της ελληνικής οπερέτας το 1909 και συνέβαλε ουσιαστικά στην πρόσληψη της ευρωπαϊκής οπερέτας, μεταφράζοντας γερμανικά και βιεννέζικα λιμπρέτα.⁶ Ωστόσο δεν κατάφερε να δημιουργήσει προσωπικό επαγγελματικό θίασο.⁷

Ο μακροβιότερος θίασος ήταν «Η Μεγάλη Ελληνική Οπερέτα» της Βρισηίδας Παντοπούλου⁸, ο οποίος μετά από επιτυχείς εμφανίσεις στο Μίτσιγκαν και την Καλιφόρνια⁹ τον Οκτώβριο του 1924¹⁰ βρίσκεται στο Σικάγο δίνοντας¹¹ παραστάσεις οπερέτας, με διευθυντή ορχήστρας το Δημοσθένη Ζάττα και πρωταγωνίστρια τη σύζυγό του Μάκη Καρνέρη.¹² Πολλές φορές ο θίασος μετονομάστηκε και έπειτα από συχνές συγκρούσεις τα πρόσωπα εναλλάσσονταν, ωστόσο ο θίασος ποτέ δεν έχασε τον οπερετικό του χαρακτήρα. Το 1927 ο θίασος δραστηριοποιείται στη Νέα Υόρκη, ανεβάζοντας συστηματικά πλούσιο ρεπερτόριο κάθε Κυριακή σε κεντρικό θέατρο και συμμετέχοντας σε εορτές κοινοτήτων και συλλόγων.¹³ Τον

⁴ Έχουν εντοπιστεί τρία έργα του, με δικά του λιμπρέτο και σύνθεση : «Έλλη», «**La perla d' Oriente**» (ιταλικό λιμπρέτο) και «**Suggestion of love**» (αγγλικό λιμπρέτο, προοριζόμενο για το νεοϋορκέζικο κοινό) και «**Μα πότε λουπόν;**» (ελληνικό λιμπρέτο).

⁵ Στην Comp. Cav. Maschetti στην Ιταλία και στην Wiener Operetten Mila Teren στη Βιέννη.

⁶ Μεταφράσεις του Ιωάννη Βεργώτη : «**Ονειρώδες Βαλς**», «**Γκέϊσα**», «**Πολωνικό αίμα**», «**Γύρω στην αγάπη**» και «**Πριγκίπισσα της Τσάρδας**».

⁷ Θέατρον : Ιωάννης Βεργώτης, *Ταχυδρόμος*, Σικάγο, 29/11/1924, αρ.φ.78, σ. 4.

⁸ Κόρη του κωμικού ηθοποιού Ευάγγελου Παντόπουλου. [Εξαρχος, Θεόδωρος. *Έλληνες ηθοποιοί: Αναζητώντας τις ρίζες*. Τόμ. Α' : Από τα τέλη του 18^{ου} αι. μέχρι το 1899. Αθήνα: Δωδώνη, 1995, σ. 66].

⁹ Ο θίασος πραγματοποίησε πολύμηνη περιοδεία στις πολιτείες : Michigan και California [Οι ξενιτεμένοι συνάδελφοι : Το ελληνικό θέατρον εις την Αμερικήν. *Ελληνικόν Θέατρον*, 16/5/1926, αρ.φ.20, σ. 3 και ό.π., 1/11/1926, αρ.φ. 31, σ. 2].

¹⁰ Chicago, Ill.: Ο ελληνικός θεατρικός θίασος έφθασεν εις την πόλιν. *Εθνικός Κήρυξ*, 31/10/1924, αρ.φ.3475, σ. 5.

¹¹ Θέατρον : Μεγάλη η προσέλευση στην πρώτη παράσταση του θιάσου της Βρυσούλας Παντοπούλου. *Ταχυδρόμος*, Σικάγο, 4/11/1924, αρ.φ.56, σ. 2.

¹² Στο θίασο της Παντοπούλου συμμετείχαν οι : η Μάκη Καρνέρη-Ζάττα (σουμπρέτα), η Μαρία Ποφάντη, ο Ι. Ιωαννίδης, ο Γεράσιμος Κουρούκλης, η Π. Κουρούκλη, ο Χρ. Ταβουλαρίδης κ.α. Έδωσε δύο παραστάσεις στο Garrick Theatre στο Σικάγο. Πρώτη ήταν στις 2/11/1924 με την οπερέτα «**Αγνή Σουζάνα**». [*Ταχυδρόμος*, Σικάγο, 1/11/1924, αρ.φ.54, σ. 2]. Στις 9/11/1924 ακολούθησε η επιθεώρηση «Πανελλήνια» και εν συνεχεία «Ο Αγαπητικός της Βοσκοπούλας» [ό.π., 8/11/1924, αρ.φ.60, σ. 5] και οι «Ερωτευμένοι Μυλωνάδες», τιμητική για τον σπουδαίο μουσικό Σπύρο Μπεκατώρο, ο οποίος διέμενε στο Σικάγο [ό.π., 10/11/1924, αρ.φ.61, σ. 4]. Στις 23/11/1924 παίζεται η επιθεώρηση «Πι και Φι», στις 4/12/1924 «Η καταδίκη του Κολοκοτρώνη και Πλαπούτα» και στα τέλη του Δεκ. του 1924 παίχτηκε η **βιεννέζικη οπερέτα «Η πριγκίπισσα της Τσάρδας»** [ό.π., 21/11/1924, αρ.φ.71, σ. 4].

¹³ Στις 8/1/1928 ανεβαίνει στο Eltinge Theatre η οπερέτα «**Ο Γρουσουζής**», στο ομώνυμο ρόλο ο Γεράσιμος Κουρούκλης. [Οπερέτα Παντοπούλου : Απόψε ο «Γρουσουζής», *Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 8/1/1928, αρ.φ.4639, σ. 6]. Στις 19/1/1928 ακολουθεί η επιθεώρηση «Τα Παναθήναια» [ό.π., 8/1/1928, αρ.φ.4639, σ. 6]. Στις 29/1/1928 ανεβαίνει ο «**Χορχόρ Αγάς**» και με το θίασο συνεργάζεται ο «τεχνικότατος βαθύφωνος» Κεφαλλονίτης Παναγής Σβορώνος, ο οποίος είχε υπάρξει για οκτώ χρόνια πρωταγωνιστής του θιάσου της Ροζαλίας Νίκα. [ό.π., 29/1/1928, αρ.φ.4653, σ. 7], στις 5/2/1928 ο θίασος

Ιανουάριο του 1928 αποβιβάστηκε στη Νέα Υόρκη και ο Μιχάλης Ιακωβίδης¹⁴ με τη σύζυγό του Λέλα Πατρικίου και σύντομα συνέπραξε με το θίασο της Παντοπούλου.¹⁵ Ο συνιδρυτής της «Οπερέτας Παντοπούλου» και σύζυγος της πρωταγωνίστριας Χρ. Ταβουλαρίδης πέθανε στα

παρουσιάζει το πατριωτικό δράμα «Η έξωσις του Όθωνα» με αξιοσημείωτο το γεγονός ότι τον ομώνυμο ρόλο ερμήνευσε ο Ευτύχιος Βονασέρας, μάλλον για τελευταία φορά πριν το θάνατό του. [ό.π., 5/2/1928, αρ.φ.4667, σ. 6], Στις 12/2/1928 «Γαμβρός χωρίς...γυναίκα» [ό.π., 12/2/1928, αρ.φ.4674, σ. 7], στις 28/2/1928 «Ο Βαπτιστικός» [ό.π., 26/2/1928, αρ.φ.4688, σ. 6], στις 4/3/1928 «Ο Αρχισιδηουργός» [ό.π., 4/3/1928, αρ.φ.4695, σ. 6], στις 5/3/1928 ακολουθεί η **τρίπρακτη οπερέτα «Αχ! Κολόμβε»** με διευθυντή ορχήστρας τον Γ. Βασιλάτο [ό.π., 4/3/1928, αρ.φ.4695, σ. 7], στις 6/5/1928 δίνεται ευεργετική για το ζεύγος Κουρούκλη με την οπερέτα του Θ. Σακελλαρίδη «**Το Διαβολόπαιδο**» [ό.π., 6/5/1928, αρ.φ.4758, σ. 7]. Στις 14/10/1928 ο θίασος εμφανίστηκε με την οπερέτα «**Η Αλανιάρα των Αθηνών**» στο Wallack's Theatre [Θεατρικά : Οπερέτα Παντοπούλου, ό.π., 7/10/1928, αρ.φ.4912, σ. 6] και στις 21/10/1928 την οπερέτα «**Ο σοκολατένιος στρατιώτης**» [ό.π., 21/10/1928, αρ.φ.4926, σ. 6], στις 29/10/1928 την οπερέτα «**Η γλυκιά Νανά**» [ό.π., 28/10/1928, αρ.φ.4933, σ. 6], στις 4/11/1928 την οπερέτα «**Πως γλεντάνε στην Αθήνα**», [ό.π., 4/11/1928, αρ.φ.4940, σ. 6], στις 11/11/1928 η οπερέτα του Δημοσθένη Ζάττα «**Οι ερωτικές γκάφες**», η οποία είχε παιχθεί το καλοκαίρι του 1928 στην Αθήνα από το θίασο του Πλέσσα στο θέατρο Αθήναιον [ό.π., 11/11/1928, αρ.φ.4947, σ. 7], στις 25/11/1928, την γερμανική οπερέτα «**Εύα**» [ό.π., 25/11/1928, αρ.φ.4961, σ. 6], στις 16/12/1928 την οπερέτα «**Πατρός των γυναικών**», [ό.π., 16/12/1928, αρ.φ.4982, σ. 6], στις 23/12/1928 τους «**Απάχηδες των Αθηνών**» [ό.π., 30/12/1928, αρ.φ.4996, σ. 7], στις 31/1/1929 την οπερέτα «**Χορχόρ Αγάς**» [ό.π., 24/1/1929, αρ.φ.5021, σ. 6].

¹⁴ Ο Μιχάλης Ιακωβίδης ήταν γιος του ζωγράφου Γεώργιου Ιακωβίδη. Υπήρξε αριστούχος της Δραματικής Σχολής του Βερολίνου, απ' την οποία είχε αποφοιτήσει το 1906. Σκοπός της επίσκεψής του στην Αμερική ήταν να αντιληφθεί την θεατρική δυναμικότητα του ελληνικού θεάτρου, να χρησιμεύσει ως σύνδεσμος μεταξύ του ελληνισμού της Αμερικής και του ελληνικού θεάτρου και τέλος επιδίωκε να αναπτύξει, είτε δια του τύπου, είτε μέσω διαλέξεων την σημασία του ελληνικού θεάτρου. Ήταν μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου Ταμείου Συντάξεων Ηθοποιών – Μουσικών – Τεχνικών Θεάτρου της Ελλάδας και καλλιτεχνικός διευθυντής στις εφημερίδες «Νέαν Ημέραν», «Ελληνικήν» και το θεατρικό περιοδικό «Παρασκήνιο». Η σύζυγός του Λ. Πατρικίου ήταν απόφοιτος της Νομικής Σχολής του Εθνικού Πανεπιστημίου και επιθυμούσε να πραγματοποιήσει διαλέξεις με θέμα τη Νεοελληνική Λογοτεχνία. Στην Αμερική αντιπροσώπευε τη «Νέα Εστία» και το «Εμπρός». Ο Ιακωβίδης θεωρούσε το θέατρο «μοχλό του εθνικού φρονήματος». [*Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 29/1/1928, αρ.φ.4653, σ. 4 και 30]. Ο Ιακωβίδης σύντομα επέστρεψε στην Αθήνα και επανήλθε στην Αμερική το Δεκέμβριο του 1929 με το θίασό του «Εθνική Ελληνική Σκηνή», με τους : Ειρήνη Βασιλάκη και Σπ. Πατρίκιο. Στόχος της περιοδείας ήταν να πραγματοποιήσει σαράντα παραστάσεις στην πόλη της Νέας Υόρκης. Κάθε Κυριακή εμφανιζόταν στο Lyric Theatre δίνοντας απογευματική και βραδινή παράσταση. Η πρώτη εμφάνιση έγινε στις 15/12/1929 με την **τρίπρακτη οπερέτα: «Αι 28 ημέραι της Κλαιρέττης»**. Διευθυντής της ορχήστρας ήταν ο Δ. Αυλωνίτης. Για τις ανάγκες του έργου συνέπραξε και ελληνοαμερικανίδα ηθοποιός Κατίνα Θύμιου. Το 1931 η Ειρήνη Βασιλάκη ηγείτο του θιάσου «Ελληνική Οπερέτα» [Οι Έλληνες ηθοποιοί εις την Αμερική, *Ελληνικόν Θέατρον*, 15/9/1931, αρ.φ.130, σ. 4]. Το ζεύγος Βασιλάκη, Λάμπης και Ειρήνη, επανήλθε στην Ελλάδα στις αρχές του Απριλίου του 1932 [ό.π., 1/12/1932, αρ.φ.159, σ. 1].

¹⁵ Ο Μ. Ιακωβίδης πρωταγωνίστησε στο «Χαλασμένο Σπίτι» του Σπ. Μελά. [Το Εθνικόν μας θέατρον : Ο απομινός θρίαμβος της «Οπερέτας Παντοπούλου», *Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 19/2/1928, αρ.φ.4681, σ. 6], Η δεύτερη όμως εμφάνισή του έγινε στην οπερέτα «Μαμζέλ Νιτούς», έργο που ο ίδιος είχε φέρει στην Αμερική και είχε υπάρξει μεγάλη επιτυχία του ίδιου στην Αθήνα με το θίασο «Νίκα-Φυρστ-Ιακωβίδη». [ό.π., 25/3/1928, αρ.φ.4716, σ. 6], Η επιτυχία που σημείωσε η οπερέτα υπήρξε πολύ μεγάλη και άμεσος αντίκτυπος ήταν η προσέλευση του πρεσβευτή Σιμόπουλου και του γενικού πρόξενου Μαχαίρα στην επόμενη εμφάνιση του Ιακωβίδη με την Οπερέτα Παντοπούλου [Οπερέτα Παντοπούλου: «Δύο κεφάλια σε ένα καπέλο» : Τιμητική του Μ. Ιακωβίδη, ό.π., 8/4/1928, αρ.φ.4730, σ. 6],

τέλη της δεκαετίας του 1920 και ο θίασος διαλύθηκε, αλλά όχι οριστικά.¹⁶ Στις αρχές του 1933 η «Οπερέττα Παντοπούλου» αναδιοργανώθηκε¹⁷ με διευθυντή ορχήστρας τον Περ. Βούλτσο.

Ο μεγαλύτερος ανταγωνιστής για την Βρυσούλας Παντοπούλου υπήρξε ο Νίκος Πάτσης, ερασιτέχνης ελληνοαμερικανός ηθοποιός με πολύχρονη θεατρική πορεία στη Νέα Υόρκη. Το 1927 ο θίασός του το «Θέατρον Τέχνης» αποφάσισε να διευρύνει το ρεπερτόριό του και να παρουσιάσει μουσικά έργα των αθηναϊκών σκηνών, επιθεωρήσεις, αλλά κυρίως οπερέτες.¹⁸ Προς τούτο είχε εξασφαλίσει τη συνεργασία του μουσικού ζεύγους Δημήτρη και Άννα Κρυωνά. Και οι δύο είχαν σπουδάσει στη Ρωσία. Ο Δημήτρης Κρυωνάς υπήρξε διαπρεπής τενόρος της Μητροπολιτικής Όπερας της Ν.Υ. και για τέσσερα χρόνια μέλος του Ελληνικού Μελοδράματος. Η Άννα Κρυωνά, ήταν υψίφωνος και υπήρξε μέλος του Ρωσικού Μελοδράματος. Ήταν η αδερφή της μεγάλης Ελληνίδας καλλιτέχνιδας και μέλους της Metropolitan Opera House Θάλειας Σαμπανιέβα.¹⁹ Ο θιασάρχης είχε συγκροτήσει χορωδία, υπό τη διεύθυνση του μουσικοσυνθέτη Χρήστου Βρυωνίδη, γνωστότατου στην ελληνική παροικία της Ν.Υ., ο οποίος είχε θριαμβεύσει με την οπερέτα του «Η καντάδα της αγάπης».²⁰ Ο θίασος αριθμητικά έφθανε σχεδόν τους τριάντα καλλιτέχνες. Δεκαπέντε ηθοποιούς και δωδεκαμελή χορωδία.²¹

¹⁶ Αναδιοργάνωση της «Οπερέτας Παντοπούλου»: Έναρξες παραστάσεων την Κυριακήν. *National Herald*, τ. 13, Ιαν.1933, σ. 44.

¹⁷ Χάρη στο ενδιαφέρον του ελληνοαμερικανού επιχειρηματία Ιωάννη Α. Λέκκα. Οι ηθοποιοί που συγκροτούν το νέο θίασο είναι οι: Βρ. Παντοπούλου ως πρωταγωνίστρια, Κατίνα Θύμιου ως σουμπρέτα, Μαρία Ποφάντη ως καρατερίστα, Ελένη Μάγγου, Γιάννης Θύμιος, Ιωάννης Βάκος, Αντώνιος Μαυρογιάννης, Λάμπρος Φιοράντες και Φαίδων Άριστος. Η πρώτη παράσταση του θιάσου δόθηκε στις 22/1/1933 στο Maxine Elliot's Theatre μεταξύ Μπρόντγουεϊ και έκτης λεωφόρου. Το έργο που παρουσιάστηκε ήταν η τρίπρακτη μουσική κωμωδία της Cath. Mayo «Αγόρι ή Κορίτσι;» [Θεατρικά: «Αγόρι ή Κορίτσι»; *Εθνικός Κήρυξ*, 17/1/1933, αρ.φ.8049, σ. 5]. Ενώ η παράσταση κρίθηκε επιτυχής ως προς το αποτέλεσμα, ήταν απογοητευτική η προσέλευση του κοινού. [Ορέστης. Μία θεατρική έκπληξις: Η πρώτη της Οπερέτας Παντοπούλου. *Εθνικός Κήρυξ*, 25/1/1933, αρ.φ.8057, σ. 5], Μια εβδομάδα αργότερα στις 29/1/1933 στο ίδιο θέατρο ο θίασος παρουσίασε την επιθεώρηση «Λίγ' απ' όλα». Εκτός από τα μόνιμα στελέχη του θιάσου στο πρόγραμμα της παράστασης συμμετείχαν και οι Α. Βιτάλης, τενόρος και διευθυντής του ραδιοφωνικού σταθμού Ελληνοαμερική W.P.G.H., ο Γουίλλιαμ Μόζαρης, λαϊκός τραγουδιστής και ο Τσάρλς Βλαστάρης. Η ίδια παράσταση επαναλήφθηκε λίγες ημέρες αργότερα, στις 16/2, στη Φιλαδέλφεια κατά τη δέκατη τέταρτη χοροεσπερίδα του Συλλόγου των Μοναστηριωτών.

¹⁸ Στον ανανεωμένο θίασο είχαν προσχωρήσει και καλλιτέχνες του μουσικού θεάτρου : Άννα Κρυωνά, Μαρία Αναστασιάδου, Άννα Σιγάλα, Κατίνα Θύμιου και Δημήτριος Κρυωνάς, Νίκος Πάτσης, Α. Αναστασιάδης, Γιάννης Θύμιος, Πάτροκλος Μαυράκης, κ.α. Πολλοί εξ αυτών ήταν μαθητές της παλαιμάχου της ελληνικής σκηνής Αρτέμιδος Ζάμπου και του μεγάλου Έλληνα δραματικού καλλιτέχνη Ευτύχιου Βονασέρα. [Μουσικό θέατρο: Το ελληνικόν καλλιτεχνικόν «Θέατρον Τέχνης». *Εμπρός*, 8/9/1927, αρ.φ.496, σ. 3].

¹⁹ Μουσικό θέατρο: Το ελληνικόν καλλιτεχνικόν «Θέατρον Τέχνης». *Εμπρός*, 8/9/1927, αρ.φ.496, σ. 3.

²⁰ Ελληνικόν θέατρον εν Αμερική: Αι παραστάσεις του θιάσου «Θεάτρον Τέχνης». *Ατλαντίς*, 9/9/1927, αρ.φ.10555, σ. 5.

²¹ Αι παραστάσεις του «Θεάτρον Τέχνης». *Ατλαντίς*, 20/9/1927, 10566, σ. 5.

Από τον Οκτώβριο του 1927 το Θέατρο Τέχνης έδινε συστηματικά παραστάσεις οπερετικών έργων²² σε εβδομαδιαία βάση και το θέατρο κατακλυζόταν από το φιλοθέαμον κοινό.²³ Οι εγκωμιαστικές κριτικές του ελληνοαμερικανικού τύπου ενισχύουν τη θέση ότι ο θίασος οπερέτας του Νίκου Πάτση υπήρξε ο αρτιότερος που είχε παρουσιασθεί μέχρι τότε στην ελληνοαμερικανική σκηνή. Η επιλογή του ρεπερτορίου σύντομα οδήγησε το θίασο στην απόφαση να μετονομαστεί σε «Νέα Αθηναϊκή Οπερέτα» και αργότερα σε «Αθηναϊκή Οπερέτα». Έπειτα από ανακατατάξεις πρωταγωνίστρια έγινε η Αθηναία ηθοποιός της οπερέτας Λίνα Δώρου.²⁴ Αρχιμουσικός ήταν ο μαέστρος Διομήδης Αυλωνίτης, σύζυγος της Λίνας Δώρου. Επίσης ο θίασος εκτός από τις τακτικές κυριακάτικες παραστάσεις που είχε προγραμματίσει, αναλάμβανε παραστάσεις για σωματεία, κοινότητες κλπ. Καλλιτεχνικός διευθυντής ήταν ο Παναγιώτης Σβορώνος ενώ επικεφαλής του θιάσου παρέμενε ο Νίκος Πάτσης, ο οποίος ήταν και ο σκηνοθέτης.²⁵ Την καλλιτεχνική περίοδο 1928-1929²⁶ ο θίασος σημείωσε τεράστια επιτυχία²⁷

²² Παρουσίασε στο νεόδμητο και πολυτελές θέατρο Waldorf Theatre της Νέας Υόρκης «Τα Χαμίνια ή Οι μόντες των Αθηνών», την τετράπρακτη ηθογραφία του Ιω. Δεληκατερίνη, η οποία είχε μετατραπεί σε οπερέτα χάρη στις παρεμβάσεις του Χρήστου Βρυωνίδη. [Την Κυριακή θα παιχθούν «Τα Χαμίνια». *Ατλαντίς*, 4/10/1927, αρ.φ.10580, σ. 5], «Τα Χαμίνια» παίζονταν για πρώτη φορά στην Αμερική και ήταν η παγκόσμια πρώτη τους ως οπερέτα [Μουσικό θέατρο: Το ελληνικόν καλλιτεχνικόν «Θέατρον Τέχνης». *Εμπρός*, 8/9/1927, αρ.φ.496, σ. 3 και Η πρώτη παράστασις του «Θεάτρον Τέχνης». *Ατλαντίς*, 5/9/1927, αρ.φ.10551, σ. 5 και Αύριον τα «Χαμίνια» από το «Θέατρον Τέχνης». *Εμπρός*, 8/9/1927, αρ.φ.496, σ. 3] Η παράσταση υπήρξε επιτυχής και οι κριτικές που ακολούθησαν ήταν θριαμβευτικές. Μόλις μια εβδομάδα αργότερα ακολούθησε η δεύτερη εμφάνιση του θιάσου με την οπερέτα των Ν. Χατζηαποστόλου και Ζ. Θάνου, «Το κορίτσι της γειτονιάς» στο θέατρο New Palm Garden [*Ατλαντίς*, 15/10/1927, αρ.φ.10591, σ. 5].
²³ Στις 30/10/1927 παίχτηκαν «Τα Σκαπανάκια : Στρατιωτική Οπερέτα». *Εμπρός*, 29/10/1929, αρ.φ.515, σ. 3 και *Ατλαντίς* 29/10/1927, αρ.φ.10605, σ. 5.

²⁴ Στο θίασο συμμετείχαν ο κωμικός ηθοποιός Παναγιώτης Σβορώνος, ο βαρύτονος Β. Σαμουράκης, ο τενόρος Μ. Χρήστου, η μεσόφωνος Βασιλική Δρόσου, ο καρατερίστας κωμικός ηθοποιός Νίκος Πάτσης, η σύζυγος του Άννα Πάτση, η σουμπρέτα Κατίνα Θύμιου, η Ελένη Χριστίδου, ο Γιάννης Θύμιος, ο Νίκος Ζαπνουκαγιάς, ο τενόρος Σπ. Μαλλιάρος και ο Κ. Ανδρέου.

²⁵ *Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 2/9/1928, αρ.4877, σ. 6.

²⁶ Την ίδια περίοδο έδρασαν και άλλοι θίασοι οπερέτας : Στη Νέα Υόρκη ο θίασος οπερέτας του Θεόδωρου Ποφάντη έδωσε την πρώτη του παράσταση με τον επονομαζόμενο «Θίασο του Σωματείου Ελλήνων Ηθοποιών» στις 5/2/1928 με την οπερέτα «**Η γυναίκα του δρόμου**» [*Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 5/2/1928, αρ.φ.4667, σ. 6], ο θίασος του Χρ. Γεωργιάδη [*Θεατρικά. Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 30/9/1928, αρ.4905, σ. 6] κ.α.

²⁷ Πράγματι στις αρχές του Οκτωβρίου του 1928 η «Αθηναϊκή Οπερέτα» πραγματοποίησε την πρώτη της εμφάνιση. Η πρώτη παράσταση δόθηκε την Κυριακή 7/10/1928 στο θέατρο Biltmore Theatre, 47th St., bet. B'way & 8th Ave. με την τρίπρακτη οπερέτα του **Θ. Σακελλαρίδου «Η δαιμονισμένη»**. Στην ορχήστρα, με διευθυντή τον Δ. Αυλωνίτη, συμμετείχε ο διάσημος βιολοντσελίστας Ιωσήφ Έμοντς, σολίστας στην συμφωνική ορχήστρα της Νέας Υόρκης [Αι παραστάσεις της «Αθηναϊκής Οπερέτας». *Ατλαντίς*, 10/10/1928, αρ.φ.10952, σ. 5 και *Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 30/9/1928, αρ.φ.4905, σ. 6]. Την επόμενη εβδομάδα στις 14/10/1928 παρουσίασαν την οπερέτα του **Νίκου Χατζηαποστόλου «Το πρώτο φιλί»** [Θεατρικά: «Αθηναϊκή Οπερέτα». *Ατλαντίς*, 17/10/1928, αρ.φ.10959, σ. 5 και *Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 14/10/1928, αρ.φ.4919, σ. 6]. Ακολουθεί «**Η μποέμικη αγάπη**» των **Ορφ. Καραβία και Ν. Χατζηαποστόλου και «Η γυναίκα του δρόμου» του Ν. Χατζηαποστόλου**. Όλες οι παραστάσεις δόθηκαν στο Biltmore Theatre. Η Λίνα Δώρου ανήκε στους πρώτους διδάξαντες του έργου στην Αθήνα. Ο

πρωταγωνιστικός ρόλος «η Λίνα Αλτάρη» - είχε γραφτεί αποκλειστικά για την ηθοποιό. Η πληροφορία αυτή δεν τεκμηριώνεται. Μπορεί να ανακοινώθηκε στον ελληνοαμερικανικό τύπο για διαφημιστικούς λόγους [Θεατής. Η Αθηναϊκή Οπερέττα. *Ατλαντίς*, 12/12/1928, αρ.φ.11015, σ. 5], Στο τέλος Οκτωβρίου του 1928 ο θίασος παρουσίασε την οπερέτα «**Μακρής, Κοντός και Σία**» του **Θ. Σακελλαρίδη** [Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ, 28/10/1928, αρ.φ.4933, σ. 6]. Έπειτα από την τεράστια επιτυχία της «**Ροζίτας**» των **Σπ. Ποταμιάνου και Θ. Σακελλαρίδη**, το νέο έργο δεν κατάφερε να κατακτήσει τους θεατές [Κρίτων. Η παράσταση «Μακρής, Κοντός και Σία» από την «Αθηναϊκή Οπερέττα». *Εθνικός Κήρυξ*, 21/10/1928, αρ.φ.4926, σ. 6]. Ακολούθησε «**Ο χορός της τύχης**» [Κρίτων. Ο θρίαμβος της «Αθηναϊκής Οπερέττας» με το «Χορό της τύχης» του Σολτς. *Εθνικός Κήρυξ*, 6/11/1928, αρ.φ.4941, σ. 6] και η «**Σάρα και Κάρολος**» του Paolo Giacometti [Μαυρονέρης. Ελληνικόν θέατρον: Η Τραβιάτα: Μια Λαμπρά επιτυχία. *Εθνικός Κήρυξ*, 4/12/1928, αρ.φ.4969, σ. 6]. Στις 18/11/1928 ο θίασος παρουσίασε την οπερέτα «**Το κορίτσι της Γειτονιάς**» [ό.π., 11/11/1928, αρ.φ.4947, σ. 7], Αρχές Δεκεμβρίου το ελληνικό κοινό είχε την ευκαιρία να παρακολουθήσει το έργο «**Η κυρία με τας καμελίαις**» του Αλέξανδρου Δουμά, υιού [Το ελληνικόν θέατρον: Η «Αθηναϊκή Οπερέττα». *Ατλαντίς*, 8/12/1928, 11011, σ. 5]. Στις 9/12/1928 η «Αθηναϊκή Οπερέττα» εμφανίστηκε με το έργο: «**Ο μπεμπές των Αθηνών**» του **Θ. Σακελλαρίδου**, μία τρίπρακτη κωμική οπερέτα, συνοδευόμενη από 16 τραγούδια. Στις 16/12/1928 ακολούθησε η οπερέτα «**Μποέμικη Αγάπη**» [ό.π., 16/12/1928, αρ.φ.4982, σ. 6]. Η «Αθηναϊκή Οπερέττα» πριν το τέλος του 1928 διακόπτει τις παραστάσεις της λόγω των εορτών και αναγγέλλει ότι οι μεγάλες επιτυχίες θα επαναληφθούν από τις 6/1/1929. Στις 20/1/1929 η «Αθηναϊκή Οπερέττα» επανέρχεται στο Biltmore Theatre με 35 πρόσωπα επί σκηνής στη μεγάλη επιτυχία «**Ροζίτα**» των **Σπ. Ποταμιάνου και Θ. Σακελλαρίδη**. Όπως αναμενόταν το έργο κατενθουσίασε ξανά το κοινό. Σε αυτήν τη δεύτερη θριαμβευτική παράσταση οι θεατές είχαν την ευκαιρία να απολαύσουν τον ταλαντούχο χορευτή Παρασκευά [Καλλιτεχνικά: Η παραστασις της «Ροζίτας». *Εθνικός Κήρυξ*, 24/1/1929, αρ.φ.5021, σ. 5] Στο ίδιο κομψό και ευρύχωρο θέατρο το θεατρόφιλο κοινό παρακολούθησε στις 27/1/1929 την τρίπρακτη οπερέτα «**Κάτια η χορεύτρια**» των **Leopold Jacobson και Rudolf Oesterreirhen** [Το ελληνικόν θέατρον: Από την παράσταση της «Κάτιας χορεύτριας». *Εθνικός Κήρυξ*, 30/1/1929, αρ.φ.5027, σ. 5] Την επόμενη εβδομάδα, στις αρχές του Φεβρουαρίου δόθηκε το έργο του Α. Bisson «**Η άγνωστος**». [Το ελληνικόν θέατρον: Από την παράστασιν της «Αγνώστου». *Εθνικός Κήρυξ*, 6/2/1929, αρ.φ.5034, σ. 5] Στα τέλη του Φεβρουαρίου το ελληνικό κοινό εκδήλωσε την αγάπη του προς τον διακεκριμένο διευθυντή της «Αθηναϊκής Οπερέττας», τον Παν. Σβορώνο με την αθρόα προσέλευσή του στην παράσταση που δόθηκε προς τιμήν του στο Palm Garden. Το έργο που παρουσιάστηκε ήταν οι «**Ερωτευμένοι**» [Θεατρικά της Νέας Υόρκης: Η τιμητική του Π. Σβορώνου. *Εστία*, 10/3/1929, αρ.φ.487, σ. 2], Λίγες ημέρες αργότερα, στις 4/3/1929 επαναλήφθηκε «**Η μποέμικη αγάπη**» του **Ν. Χατζηαποστόλου** [Θεατρικά: Η «μποέμικη αγάπη». *Καμπάνα*, 16/3/1929, αρ.φ.118, σ. 3], Στις 10/2/1929 είχε προαναγγελθεί να δοθεί η επιθεώρηση «**Ο Παπαγάλος**», όμως αποφασίστηκε τελικά να παρουσιαστεί η αθάνατη κωμωδία του Δ. Βυζάντιου: «**Η Βαβυλωνία**» [Το ελληνικόν θέατρον: Από την παράστασιν της «Αγνώστου». *Εθνικός Κήρυξ*, 6/2/1929, αρ.φ.5034, σ. 5], Στις 17/2/1929 παρουσιάζει την τρίπρακτη οπερέτα «**Εκκεντρικές Ενωματίες**» του **Ν. Λάσκαρη**, με 17 τραγούδια του Δ. Ζάττα, όπου κάνει την εμφάνισή της η διακεκριμένη υψίφωνος Άννα Κρυωνά, αντικαταστάοντας τη Λίνα Δώρου [Θεατρικά: «Αι εκκεντρικές ενωματίες». *Ατλαντίς*, 16/2/1929, αρ.φ.11075, σ. 5], Μία εβδομάδα αργότερα στις 24/2/1929 ο θίασος ανεβάζει – πάλι στο Biltmore Theatre – το έργο του Τίμου Δεπάστα «**Το Τζιώτικο Ραβαΐσ**» [Ελληνικόν θέατρον. *Εθνικός Κήρυξ*, 20/2/1929, αρ.φ.5048, σ. 5], Τον επόμενο μήνα, στις 17/3/1929, ο θίασος εμφανίζεται με την τρίπρακτη οπερέτα των **Νίκου και Αντώνη Χατζηαποστόλου**: «**Η μοντέρνα καμαριέρα**». Αξιοσημείωτο είναι ότι την ορχήστρα δεν διευθύνει ο Διομήδης Αυλωνίτης αλλά ο Ιωάννης Βεργώτης [Η «Μοντέρνα καμαριέρα». *Εθνικός Κήρυξ*, 15/3/1929, αρ.φ.5070, σ. 6], Την επόμενη Κυριακή στις 24/3/1929 δόθηκε στο New Palm Garden η τιμητική παράσταση του τενόρου του θιάσου Βάσσου Σαμουράκη με την παγκοσμίου φήμης δραματική οπερέτα του **Kalman** «**Η πριγκίπισσα της Τσάρδας**». Στις 31/3/1929 η «Αθηναϊκή Οπερέττα» επαναλαμβάνει τις «**Εκκεντρικές Ενωματίες**», αυτήν τη φορά όμως στο New Palm Garden. Ακολουθεί –στο ίδιο θέατρο- η τρίπρακτη στρατιωτική ηθογραφία «**Τα Σκαπανάκια**» του Νίκου Κοπανάκη. Σπουδαίο καλλιτεχνικό γεγονός ήταν η παράσταση των «**Απάχηδων των Αθηνών**» των **Πρινέα και Χατζηαποστόλου**, που δόθηκε στις 21/4/1929 στο Palm Garden. Η βραδιά ήταν τιμητική για την σουμπρέτα του θιάσου Κατίνα Θύμιου. Πρώτη φορά θα παιζόταν το έργο ολόκληρο στην Αμερική και για τη κάλυψη των απαιτήσεων του έργου είχε επιστρατευθεί εκτάκτως χορωδία.

με αποκορύφωμα την «Ροζίτα» των Σπ. Ποταμιάνου και Θ. Σακελλαρίδη στις 21/10/1928. Η παράσταση της «Ροζίτας» έλαβε τις πιο θριαμβευτικές κριτικές στο σύνολο των είκοσι ετών που εξετάστηκαν.²⁸

Έως το 1933 λοιπόν οι κυριότεροι θίασοι οπερέτας²⁹ ήταν της Παντοπούλου και του Πάτση, οι οποίοι υπήρξαν ιδιαίτερος ανταγωνιστικοί και διατήρησαν αμείωτο το ενδιαφέρον υπέρ του ελληνικού θεάτρου. Πολλές φορές ο ανταγωνισμός μεταξύ των ελληνοαμερικανικών θιάσων υπήρξε αθέμιτος. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η στάση της Παντοπούλου και του Ταβουλαρίδη απέναντι στο θίασο του Θεόδωρου Ποφάντη. Ο Θεόδωρος και η Μαρία Ποφάντη υπήρξαν μέλη του Οπερέτας Παντοπούλου κατά το 1924, επέστρεψαν όμως στην Αθήνα και αποφάσισαν να επανέλθουν στην Αμερική το 1927 με θίασο οπερέτας, εκ των οποίων οι εννιά ήταν εγγεγραμμένοι στο Σωματείο των Ηθοποιών. Πριν την αναχώρησή τους είχαν όλοι διεκπεραιώσει νομίμως όλες τις απαραίτητες διαδικασίες από τις αρμόδιες αρχές. Ωστόσο όταν ο θίασος έφθασε στο λιμάνι της Νέας Υόρκης το Σεπτέμβριο του 1927, όλα τα μέλη του συνελήφθησαν εξ αιτίας ψευδών μαρτυριών³⁰ εναντίον των νεοαφιχθέντων, προερχόμενων κυρίως από τον Ταβουλαρίδη. Η ταλαιπωρία που υπέστησαν ήταν πολύμηνη και μόλις πέντε μήνες αργότερα κατάφεραν να δώσουν την πρώτη τους παράσταση.

Τον Ιανουάριο του 1934, έπειτα από συνεχείς ανακατατάξεις, γεννήθηκε ένας σημαντικός μουσικοθεατρικός θίασος που σημάδεψε εξίσου την ελληνοαμερικανική θεατρική

²⁸ Με πρωταγωνίστρια τη Λίνα Δώρου : Σήμερα αναβιβάζεται η «Ροζίτα» από την «Αθηναϊκή Οπερέττα», *Κυριακάτικος Εθνικός Κήρυξ*, 21/10/1928, αρ.φ.4926, σ. 6.

²⁹ Έως τα τέλη της δεκαετίας του 30' δίνονται επίσης οι εξής παραστάσεις οπερέτας : Ο θίασος του Γερ. Κουρούκλη «Ελληνες Ηθοποιοί» στις 5/2/1937 εμφανίστηκε με την οπερέτα του Θ. Σακελλαρίδου «Η νεράιδα του Νείλου» στο θέατρο Bays Theatre της Νέας Υόρκης. Το «Νέο Θέατρο», ο θίασος του Γιάννη Βώκου σε μια προσπάθεια ανανέωσης του ρεπερτορίου απευθύνθηκε στον εκδότη της ελληνοαμερικανικής εφημερίδας της Νέας Υόρκης «Σάτυρος», στον Κώστα Ζαμπούνη, ο οποίος έγραψε για τον θίασο την οπερέτα «Φρούτα αμερικάνικα». Το έργο ανέβηκε στις 20/5/1937 στο Riverside Plaza Hotel της Νέας Υόρκης [Προλετάριος. «Φρούτα αμερικάνικα». *Εμπρός*, 4/5/1937, αρ.φ.1158, σ. 6], Προς το τέλος του 1938 δύο πρωτοβουλίες αλλάζουν τα νερά της Ελληνικής Θεατρικής ζωής της Αμερικής. Ο αγαπητός στο ελληνοαμερικανικό κοινό τενόρος Αντώνης Σίμος ή Σιμόν φεύγει από το «Νέον Θέατρον» και δημιουργεί το δικό του θίασο, με την επωνυμία «Μουσικόν Θέατρον», ο οποίος πρωτοεμφανίζεται στις 11/12/1938 στη χοροσπερίδα του Πανευβοϊκού Συλλόγου Νέας Υόρκης στο Manhattan Opera House, με τη οπερέτα «Ο λοχαγός στο παρθεναγωγείον» [Η χοροσπερίς του Πανευβοϊκού: πλούσιο καλλιτεχνικό πρόγραμμα – χορός και γλέντι μέχρι πρωίας. *Εμπρός*, αρ.φ.1353, 9/12/1938, σ.5. Βλ.επίσης: Πρώτη ετήσια χοροσπερίς του Πανευβοϊκού Συλλόγου Αμερικής. ό.π., αρ.φ.1353, 9/12/1938, σ.3],

³⁰ Ο Ταβουλαρίδης και άλλα μέλη της Οπερέτας Παντοπούλου με ένορκες καταθέσεις διαβεβαίωναν τις αμερικανικές αρχές ότι μέλος του θιάσου ήταν φυγόδικος δολοφόνος και ότι ο θιασάρχης ήταν σωματέμπορος και οι γυναίκες εταίρες. Μέσω της πρεσβείας και ύστερα από ενέργειες του ΣΕΗ αποκαταστάθηκε η αλήθεια. Οι συκοφάντες διαγράφηκαν από το Σωματείο. [*Ελληνικόν Θέατρον*, 15/12/1927, αρ.φ.53, σ. 3 και ό.π., 15/3/1928, αρ.φ.56, σ. 3].

ζωή: ο «Αθηναϊκός Θιάσος», με επικεφαλής τον κωμικό ηθοποιό Αρ. Χρυσόχου,³¹ στον οποίο συμμετείχε και η Βρ. Παντοπούλου, δίχως όμως να μπορεί πλέον να ηγηθεί.³² Τέλος η δεκαετία του 1930 σηματοδοτήθηκε και από την δράση του θιάσου «Απόλλων» των αδερφών Ζαπνουκαγιά, οι οποίοι έδρασαν έως την έναρξη του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου.³³ Ο

³¹ Το Σεπτέμβριο του 1933 ανεχώρησαν για την Αμερική οι ηθοποιοί : Αρ. Χρυσόχου και Λώλος Κύρου (χορογράφος) και η Φωφώ Λουκά. Τους είχε προσκαλέσει ο μουσικοσυνθέτης Δημοσθένης Ζάττας. Στο ίδιο υπερωκεάνιο ήταν και ο Γιάννης Θύμιος [Αναχώρησις ηθοποιών. *Ελληνικόν Θέατρον*. 1/10/1933, αρ.φ.177, σ. 4].

³² Μέλη του θιάσου ήταν οι : Λίζα Χριστοφορίδου, Άγγ. Κύρος, Γερ. Κουρούκλης, Βρ. Παντοπούλου, Φωφώ Λουκά, Γιάννης Θύμιος, Δημ. Αργυρίου, Μάκη Καρνέρη, Κώστα Καζή, Ευγ. Καμπουρόγλου και Μ. Μακρυγιάννη. Στις 14 Ιανουαρίου του 1934 ο θιάσος εμφανίζεται με το έργο του Τίμου Μωραϊτίνη «Ο άνθρωπος της ημέρας» στο Times Square Theatre, με διευθυντής της ορχήστρας τον ο Δ. Ζάττα σε μια βραδιά τιμητική για τον Α. Χρυσόχου. Στις 4/2/1934 στο ίδιο θέατρο παίζουν το τρίπρακτο δράμα του Μπόγρη «Καρδιά που πεθαίνει», επίσης μία μονόπρακτη επιθεώρηση και στις 25/2/1934 η **οπερέτα του Λ. Χαιρόπουλου «Όνειρο ήταν και πάει»**, σε μια παράσταση τιμητική για τον Κώστα Καζή. Οι παραστάσεις του θιάσου συνεχίζονται αδιαλείπτως στο ίδιο θέατρο του Μπρόντγουεϊ απ' όπου και ξεκίνησε. Παίζονται στις 2/3/1934 «Οι δύο λοχία», στις 11/3/1934 η **οπερέτα του Θ. Σακελλαρίδη «Η μαμά ο πεθερός και ο ανύπαρκτος γαμπρός»** παράσταση τιμητική για το Δημ. Ζάττα και στις 18/3/1934 σε τιμητική για την εικοσιπενταετηρίδα της Βρ. Παντοπούλου η δίπρακτη επιθεώρηση «Νεοϋορκέζα». Στις 12/1/1935 ο «Αθηναϊκός Θιάσος» παίζει την τρίπρακτη δραματική **οπερέτα «Νεράιδα της Αποκριάς»** σε μουσική του Δ. Ζάττα στην τέταρτη ετήσια χοροεσπερίδα του συλλόγου των εν Αμερική Περγαμηνών «Ο Νέος Ζήλος». [Θεατρικά. *Ατλαντίς*, 19/4/1935, αρ.φ.13334, σ. 5]. Στις 23/3/1935 ο θιάσος ανέβασε την οπερέτα «Μαρίτσα» [*Ατλαντίς*, 2/3/1935, αρ.φ.13286, σ. 5].

³³ Μία εβδομάδα αργότερα στις 8/5/1938 ο θιάσος «Απόλλων» εμφανίζεται στο Palm Garden με την **οπερέτα: «Τα μυστήρια του παρθεναγωγείου»**. Η παράσταση ήταν τιμητική για τους ηθοποιούς Γεράσιμο Παπαδόπουλο και Ανδρέα Μανωλιάκη, ο οποίος παράλληλα συμμετείχε και στο θεατρικό όμιλο «Λόκαλ 70». [Ελληνικόν θέατρον: Η τιμητική του Καλλιτέχνη Ανδρέα Μανωλιάκη. *Εμπρός*, αρ.φ.1261, 6/5/1938, σ.8]. Στις 30/10/1938 ο θιάσος «Απόλλων» παρουσιάζει την τρίπρακτη **δραματική οπερέτα «Η γυναίκα του δρόμου»** του Ν. Χατζηαποστόλου κατά τη διάρκεια της εβδομης ετήσιας χοροεσπερίδας του Συλλόγου Καρπαθίων «Ομόνοια» που πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα χορού του ξενοδοχείου Edison στην Νέα Υόρκη. [Εβδομη ετήσια χοροεσπερίς του Συλλόγου Καρπαθίων η «Ομόνοια». *Εμπρός*, αρ.φ.1311, 25/10/1938, σ.6. Βλ. επίσης: Η Χοροεσπερίς της «Ομόνοιας» των Απερειτών Καρπάθου εσημείωσε εξαιρετική επιτυχία. *Εμπρός*, αρ.φ.1313, 4/11/1938, σ.4], Στις 6/11/1938 ο «Απόλλων» συμμετείχε στη χοροεσπερίδα των Μεσσηνίων στο Hotel Commodore. Ο «Απόλλων» με πρωταγωνιστές τη Λίνα Δώρου και το Νίκο Πάτση παρουσίασαν την αθηναϊκή **οπερέτα «Γαμβρός από την Αμερική»** [Η Χοροεσπερίς των Μεσσηνίων εσημείωσε μεγάλη επιτυχία. *Εμπρός*, αρ.φ.1316, 15/11/1938, σ.5], Ο θιάσος «Απόλλων» σε σύντομο χρονικό διάστημα, στις 11/11/1938 εμφανίστηκε πάλι στην ετήσια χοροεσπερίδα του Παγχιακού Συλλόγου της Νέας Υόρκης «Ο Κοραής». Η εκδήλωση αυτή σκοπό είχε τη συγκέντρωση χρημάτων για την ενίσχυση του εράνου για το Νοσοκομείο της Χίου. Η χοροεσπερίδα έλαβε μέρος στο American Women's Association Club και η οπερέτα που παρουσιάστηκε ήταν «**Τα μοντέρνα κορίτσια**» του Θ. Σακελλαρίδη [Ετήσια χοροεσπερίς του Παγχιακού Συλλόγου Νέας Υόρκης «Ο Κοραής». *Εμπρός*, αρ.φ.1314, 8/11/1938, σ.6], Δύο ημέρες αργότερα, στις 13/11/1938, ο θιάσος παρουσίασε την **οπερέτα «Τα βάζα του μάγγο»** στη δωδέκατη καλλιτεχνική χοροεσπερίδα του Παλλεσβιακού Συλλόγου Αμερικής στο Palm Garden [12^η ετήσια καλλιτεχνική συλλόγου Αμερικής. *Εμπρός*, αρ.φ.1315, 11/11/1938, σ.8], Στις 30/10/1938 ο θιάσος «Απόλλων» παρουσιάζει την τρίπρακτη δραματική **οπερέτα «Η γυναίκα του δρόμου»** του Ν. Χατζηαποστόλου κατά τη διάρκεια της εβδομης ετήσιας χοροεσπερίδας του Συλλόγου Καρπαθίων «Ομόνοια» που πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα χορού του ξενοδοχείου Edison στην Νέα Υόρκη [Εβδομη ετήσια χοροεσπερίς του Συλλόγου Καρπαθίων η «Ομόνοια». *Εμπρός*, αρ.φ.1311, 25/10/1938, σ.6. Βλ.επίσης: Η Χοροεσπερίς της «Ομόνοιας» των Απερειτών Καρπάθου εσημείωσε εξαιρετική επιτυχία. *Εμπρός*, αρ.φ.1313, 4/11/1938, σ.4], Στις 6/11/1938

«Απόλλων» οφείλει την οπερετική του δράση στην συνεργασία του με τη καταξιωμένη πλέον Λίνα Δώρου.

Παράλληλα με τη Νέα Υόρκη φαίνεται και το Σικάγο να αποκτά μόνιμη μουσικοθεατρική ελληνική σκηνή, χάρη στην πρωτοβουλία του Γεράσιμου Κουρούκλη και του ζεύγους Γιάννη και Κατίνα Θύμιου. Ο θίασος του Κουρούκλη «Έλληνες Ηθοποιοί» την άνοιξη του 1938 είχε πραγματοποιήσει πετυχημένη περιοδεία στο Σικάγο και η επιτυχία αυτή τους ώθησε στην απόφαση της μόνιμης εγκατάστασης στην δεύτερη μεγαλύτερη εστία του Ελληνισμού της Αμερικής. Το Δεκέμβριο του 1938 δόθηκε η πρώτη παράσταση στην πόλη, στην οποία εμφανίστηκαν για πρώτη φορά και δύο νεοαφιχθέντες καλλιτέχνες : ο κωμικός του αθηναϊκού θεάτρου , ο Φώτης Αργυρόπουλος και η Ξένη Δράμαλη,³⁴ η μοναχοκόρη του ιδρυτού της «Ελληνικής Οπερέτας Δράμαλη».³⁵

Οι οπερέτες, οι οποίες παίχτηκαν στην Αμερική από το 1917 έως το 1940 ήταν : «Χαμίνια ή Οι μόνες των Αθηνών» του Ιωάννη Δεληκατερίνη, «Το κορίτσι της γειτονιάς» των Ν. Χατζηαποστόλου και Ζ. Θάνου,³⁶ «Η δαιμονισμένη» του Θ. Σακελλαρίδη, «Το πρώτο φιλί» του Ν. Χατζηαποστόλου, «Η αλανιέρα των Αθηνών», η «Ροζίτα» των Σπ. Ποταμιάνου και Θ. Σακελλαρίδη, «Μακρής, κοντός και Σία» του Θ. Σακελλαρίδη, «Η γυναίκα του δρόμου», «Το φτωχοκόριτσο» των Ζ. Θάνου και Ερμή Πόγγη, «Ο μπεμπές των Αθηνών» του Θ. Σακελλαρίδου, «Η μποέμικη αγάπη» του Ν. Χατζηαποστόλου, «Ψαράς του Φαλήρου» του Ζ. Θάνου, «Η μοντέρνα καμαριέρα» των Ν. Χατζηαποστόλου και Αντ. Χατζηαποστόλου, «Οι Απάχηδες των Αθηνών» των Ν. Χατζηαποστόλου και Γ. Πρινέα , «Για την αγάπη της» του Ορφέα Καραβία, «Αγάπες στα ξένα» των Θ. Σακελλαρίδη και Πωλ Νορ , «Οι γάμοι του Καρούμπα», «Ο άνθρωπος της ημέρας» του Τίμου Μωραϊτίνη, «Όνειρο ήταν και πάει» του Λ. Χαιρόπουλου, «Η

ο «Απόλλων» συμμετείχε στη χοροεσπερίδα των Μεσσηνίων στο Hotel Commodore. Ο «Απόλλων» με πρωταγωνιστές τη Λίνα Δώρου και το Νίκο Πάτση παρουσίασαν την αθηναϊκή **οπερέτα «Γαμβρός από την Αμερικήν»** [Η Χοροεσπερίς των Μεσσηνίων εσημείωσε μεγάλη επιτυχία. *Εμπρός*, αρ.1316, 15/11/1938, σ.5], Μια ημέρα αργότερα, στις 27/11/1938, ο θίασος «Απόλλων» παίζει την τρίπρακτη δραματική **οπερέτα «Η ορφανή»** στο Palm Garden, στα πλαίσια της 25^{ης} χοροεσπερίδας του Συλλόγου Θεσσαλών «Ο Ασκληπιός» [Ο Σύλλογος των Θεσσαλών «Ασκληπιός». *Εμπρός*, αρ.φ.1319, 20/11/1938, σ.8. Βλ. επίσης: ό.π., αρ.φ.1318, 22/11/1938, σ.6].

³⁴ Το 1939 τόσο η Ξένη Δράμαλη, όσο και ο Άρης Χρυσοχόος έχουν επιστρέψει στην Αθήνα. [Σειραγάκης, Μανώλης. *Το ελαφρό μουσικό θέατρο στη μεσοπολεμική Αθήνα : 1922-1940*. Δ.Δ. Αθήνα: Τμήμα Θεατρικών Σπουδών Παν. Αθηνών, 2005, σ. 254].

³⁵ Το έργο που παρουσίασαν ήταν η οπερέτα του Νίκου Χατζηαποστόλου **«Σαν η καρδιά πονάει»** [Από τη θεατρική ζωή του Ελληνισμού του Σικάγου. *Εμπρός*, αρ.1357, 23/12/1938, σ.8. Βλ. επίσης: «Σαν η καρδιά πονάει». ό.π., αρ.φ.1354, 13/12/1938, σ.3 και Θεατρόφιλος. Το Σικάγο αποκτά μόνιμον ελληνικόν θέατρον. *Εμπρός*, αρ.φ.1351, 2/12/1938, σ.7].

³⁶ Ζάχος Θάνος : το ψευδώνυμο του Ζαχαρία Νοταρά. Εμπνεύστηκε το λιμπρέτο στο «Κορίτσι της Γειτονιάς» από το «Φιντανάκι» του Π. Χορν.

μαμά, ο πεθερός και ο ανύπαρκτος γαμπρός» του Θ. Σακελλαρίδου, «Ο Τρωικός πόλεμος» των Λώρη-Μαγγανάρη-Ρηγόπουλου και Καρακάση, «Ο λοχαγός...Λιλή» του Θ. Σακελλαρίδη, «Νεράιδα της αποκριάς», «Υπνοβάτης» του Θ. Σακελλαρίδη, «Η γυναίκα ντελίριο» του Θ. Σακελλαρίδη, «Πιπίτσα» των Γ. Πρινέα και Σ. Μάστορα, «Η ωραία του Πέραν» των Μ. Κατριβάνου και Δημ. Γιαννουκάκη, «Η καρδιά της μάνας», «Πλακιωτοπούλα», «Μα πότε λοιπόν;» του Ιωάννη Βεργώτη, «Διαβολογυναίκα», «Η αγάπη της φτωχούλας», «Η τσιγγάνικη αγάπη», «Μοιραία γυναίκα», «Η νεράιδα του Νείλου», «Φρούτα Αμερικάνικα» του Κώστα Ζαμπούνη, «Ο πόνος της μάνας», «Τα αρραβωνιάσματα στο νησί», «Τα μυστήρια του Παρθεναγωγείου», «Τα βάσανα του μάγγα», «Η ορφανή», «Σαν η καρδιά πονάει» κ.α.

Η παραγωγή των Ελλήνων καλλιτεχνών δεν ήταν δυνατόν να καλύψει τις ανάγκες των θιάσων και γι' αυτό το ρεπερτόριο περιελάμβανε και ξένες оперέτες. Η συχνή εναλλαγή του ανάγκαζε τους ελληνοαμερικανικούς θεατρικούς ομίλους, να εντάξουν στο ρεπερτόριο τους γαλλικές, βιεννέζικες και γερμανικές оперέτες: «Ο χορός της τύχης» των R. Stolz και L. Jacobson, «Κάτια η χορεύτρια» των Leopold Jacobson και Rudolf Oesterreithen, «Η πριγκιπέσσα της Τσάρδας» του Emmerich Kalman και «Αι 28 ημέραι της Κλαιρέττης» του Roger Victor.

Η μόδα της ελληνικής оперέτας στους ελληνοαμερικανικούς θιάσους θα κρατήσει από το 1917 έως τα τέλη της δεκαετίας του 1930. Όλοι οι ελληνοαμερικανικοί θίασοι εντάσσουν στο δραματολόγιο τους оперέτες, κωμικές ή δραματικές, ενώ την ίδια περίοδο στις αθηναϊκές σκηνές το ελαφρό μουσικό θέατρο εκπροσωπείται από δεκάδες θιάσους και παράλληλα διώκεται από τους εκπροσώπους του «σοβαρού» θεάτρου. Αντίθετα στην Αμερική δεν προκύπτει διαμάχη και μάλιστα ακόμα και οι σοσιαλιστικοί θίασοι, οι οποίοι παρουσίαζαν κυρίως έργα του «Θεάτρου των Ιδεών», εντάσσουν στο ρεπερτόριο τους την оперέτα και δεν διστάζουν να εμφανίζονται ευέλικτοι μεταπηδώντας εύκολα από το «ελαφρό» στο «σοβαρό» θέατρο, στην προσπάθειά τους να ικανοποιήσουν το ευρύτερο κοινό. Τα έργα των Χατζηπαποστόλου και Σακελλαρίδη γνώρισαν θριαμβευτική επιτυχία και κυριάρχησαν στις ελληνοαμερικανικές σκηνές κατά την εξεταζόμενη περίοδο.